

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.142.4:338.48

І. В. Безуглий

ІМПЕРАТИВИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ СИСТЕМ

***Анотація.** У статті узагальнено, що процес формування та реалізації стратегії еколого-економічного розвитку потребує визначення головної мети, потім розробки цілей щодо забезпечення її реалізації. Під стратегією еколого-економічного розвитку рекреаційно-туристичних систем можна розуміти обґрунтування стратегічної мети розвитку природокористування та похідних від неї цілей, спрямованих на створення програмних дій, визначення їх пріоритетності та окреслення часових рамок реалізації в залежності від внутрішніх і зовнішніх умов.*

***Ключові слова:** стратегія еколого-економічного розвитку, рівні формування стратегії.*

***Summary.** This article summarizes the process of strategy formulation and implementation of ecological and economic development requires the definition of the main objective, then develop targets for its implementation. Under the strategy of eco-economic development of tourism and recreation systems can be understood as a strategic objective justification of Natural Resources and derivative objectives aimed at creating a program of action, determine their priorities and outline the timeframe of implementation depending on the internal and external conditions.*

***Key words:** strategy for environmental and economic development, levels of strategy formation.*

Постановка проблеми. В умовах загострення соціально-економічних та екологічних проблем суспільного розвитку особливого значення набуває реалізація функцій державного регулювання на основі планово-стратегічного та координаційно-тактичного управління, орієнтованого на їх пріоритети в контексті підвищення конкурентоспроможності національної економіки України, її галузей, окремих регіонів та корпоративних утворень. Формування стратегій збалансованого соціального та еколого-економічного розвитку України відбувається в напрямі пошуку і впровадження нових форм галузевого та територіального розвитку, активізації усіх складових економічної політики, створення різних за масштабами, формами, видами, рівнями територіальних утворень та впровадження ефективних організаційно-економічних механізмів їх функціонування. Найбільш важливу функцію держави у формуванні ефективної економіки становить стратегічне цілевизначення. Відсутність науково обґрунтованих орієнтирів розвитку чи напрямів визначення альтернативних варіантів негативно відображується на господарській діяльності. Тому обґрунтування довгострокових цілей в економіці, соціальній та природно-ресурсній сферах складають головне завдання стратегії розвитку.

Аналіз останніх публікацій. Тлумачення стратегії різняться у роботах представників різних економічних напрямів, що дозволяє стверджувати про недостатність опрацювання цього наукового терміна. Стратегію можна трактувати як план дій, так і у формі методики змін та розподілу ресурсів [17]. Методика формування стратегії розвит-

ку курортно-рекреаційних територій передбачає обґрунтування стратегічних цілей та визначення пріоритетності практичних заходів [6]. Для розробки практичних заходів необхідне використання маркетингового підходу, який орієнтує стратегію соціально-економічного розвитку дестинації на певну групу споживачів [21]. Визначення виду стратегії активізації рекреаційно-туристичної діяльності залежить від місця сфери відпочинку в економіці регіону та спирається на використання нормативного підходу [12].

При формування стратегії розвитку рекреаційно-туристичного комплексу можуть виокремлюватися різні рівні, зокрема цивілізаційний, бізнесовий, національний, комунальний рівні. Розробка стратегічних документів може базуватися на чотирьох концепціях: ринкової саморегуляції; домінування в процесах саморегуляції сильного та авторитетного центрального органу; координації нормативно-правової та маркетингової діяльності галузевим підрозділом; створення інтегрованого міністерства, яке розробляє та реалізує економічну політику, пов'язану із рекреаційно-туристичною діяльністю та функціонуванням суміжних галузей [2, с. 8–11].

Формуванню регіональних стратегій має передувати діагностика соціально-економічних процесів з використанням методів типології, групування, логічного аналізу, що дозволяє об'єктивно визначити атрактивність території, експертні оцінки, картографічний метод сприяють обґрунтуванню пріоритетних видів оздоровчої діяльності в окремих районах. Наукові розробки щодо формування стратегій розвитку

© І. В. Безуглий, 2014

рекреаційно-туристичної сфери в регіонах країни мають визначати складові організаційно-економічного механізму її реалізації, обґрунтувати напрями розбудови інфраструктури та враховувати комплексність послуг відпочинку [23, с. 3–5].

Фахова література містить відомості щодо розробки теоретико-методологічних основ системних досліджень теорії стратегічного розвитку. Представники різних економічних шкіл інтерпретують стратегію: як метод встановлення довгостроковий цілей організації, як метод визначення конкурентних цілей організації, як спосіб встановлення цілей на різних ієрархічних рівнях, як спосіб реакції на зовнішні можливості та загрози, як послідовна, погоджена та інтегрована структура управлінських рішень, як спосіб розвитку ключових конкурентних переваг, детальний всебічний комплексний план дій, напрямок руху компанії, набір дій і підходів щодо досягнення заданих показників, розрахована на перспективу система заходів [17, с. 17–18].

Стратегія регіонального розвитку має містити: бачення майбутньої ситуації, характер тиску конкурентних переваг, сценарій варіантів дій, зміст цілей, механізм їх реалізації [24]. Згідно із законодавством стратегії соціально-економічного розвитку регіонів України становлять не обов'язковий програмний документ органів влади, але їх формування сприятиме формалізації ціле визначення.

Мета статті — сформулювати концептуальні засади розробки стратегії еколого-економічного розвитку рекреаційно-туристичних систем країни та її реалізації з урахуванням регіональної специфіки, довести необхідність орієнтації стратегії на внутрішню диференціацію та комплексне використання природно-ресурсного потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Мета стратегії розвитку рекреаційно-туристичних систем полягає у «виробленні державної політики в галузі туризму як одного із пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки» [18]. Стратегія розвитку має встановлювати певні концептуальні принципи, за якими в подальшому має формуватися державна політика у цьому секторі економіки. Ефективне функціонування рекреаційно-туристичної сфери потребує формування та реалізації відповідної стратегії розвитку [3, с. 73].

У цілому стратегія — це «обґрунтування стратегічної мети і похідних від неї цілей та комплекс заходів, спрямованих на їх реалізацію за мінливості внутрішніх і зовнішніх умов» [1, с. 372]. Це означає, що стратегічна мета є обов'язковим елементом будь-якої стратегії розвитку. За іншим визначенням, стратегія — це «мистецтво керувати соціально-економічними процесами, визначення головного напрямку у досягненні кінцевого результату» [8, с. 298]. Тобто стратегія має бути спрямована на регулювання соціально-економіч-

них процесів. Для цього необхідно науково обґрунтувати спрямованість такого впливу.

Розкриття сутності термінів «стратегія» та «стратегічне управління» обумовлено зміною зовнішніх умов господарської діяльності та потребою розробки нових концептуальних основ стратегічного управління. Стратегічне управління має спиратися на головну мету або місію. Її реалізація потребує визначення стратегічних цілей. Для їх досягнення розробляється стратегія розвитку. Певна місія організації та похідних від неї цілей можуть бути реалізовані за допомогою декількох стратегій. Таким чином, формування стратегії передбачає існування кількох варіантів розвитку [15, с. 117–119].

Стратегічне управління базується на визначенні лише стратегічних цілей. Але для обґрунтування напрямів розвитку території доцільно використати більш широке поняття «стратегія». Залучення такого терміна дозволить поєднати головну мету, стратегічні, тактичні цілі та визначити місце об'єкта дослідження в системі економічних відносин у регіоні.

В економічній літературі існує певна неоднозначність та невизначеність щодо тлумачення терміна «стратегія». Така ситуація склалася внаслідок дії кількох факторів: процес переходу до визначення стратегічних пріоритетів у розвитку і регулюванні ринкових економічних відносин відбувається безсистемно; стратегію розвитку території трактують аналогічно стратегії підприємства, тобто з точки зору участі у конкурентній боротьбі, а не як еволюцію в організації господарської діяльності території, що формується під впливом зовнішнього середовища; недосконале діагностування розвитку території, що передедує формуванню стратегії.

Науково обґрунтований вибір територіальної стратегії дозволяє своєчасно з'ясувати сильні та слабкі сторони розвитку території, визначити потенційні можливості та загрози, обрати пріоритетні напрями, які нададуть можливість отримати суттєві переваги у майбутньому. Формування такої стратегії означає розробку комплексу правил з ухвалення рішень та методів трансформації рекреаційно-туристичних систем до більш ефективних форм.

Такої ж думки притримується Я. В. Хоменко, яка вважає, що «стратегія розвитку регіону — це комплекс правил з ухвалення рішень та способів переводу регіональної соціоекономічної системи зі старого становища на нове, що забезпечує ефективне виконання її призначення» [19, с. 261]. Авторка вважає, що диференціація стратегій розвитку має базуватися на виокремленні груп адміністративних територій відповідно до рівня розвитку. Залежно від попередньо встановленого рівня розвитку виокремлюють стратегії інтенсифікації, підтримки та стабілізації, збалансування, поживлення. Кожен із наведених видів стратегій

має свою мету, головне завдання та домінуючі фактори її реалізації.

Документи щодо перспектив еколого-економічного розвитку регіонів мають відображати системне бачення щодо стратегічних цілей та пріоритетів, головних напрямів і засобів їх реалізації. Ціль складного об'єкта дослідження, яким є регіон, не може бути виражена за допомогою одного показника. Вона має конкретизуватися сукупністю кількісних і якісних характеристик, цільових орієнтирів, показників, нормативів.

Під стратегією територіального розвитку можуть розумітися «довготермінові, найбільш принципові установи і наміри діяльності держави та її регіональних органів управління, спрямовані на розв'язання головних проблем та завдань територіального розвитку, тобто розвитку макрорегіонів і територій, які входять до її складу і є меншими за ієрархічним поділом» [13, с. 23]. Наведене трактування стратегії передбачає об'єднання територій за критерієм єдності розв'язання проблем і завдань територіального розвитку.

З. В. Герасимчук вважає, що стратегія сталого розвитку — це комплексний детальний план, який передбачає формування цілей еколого-економічного розвитку регіону та взаємоузгодження цільових установок різних країн [5, с. 444]. Розробка територіальних стратегій розвитку рекреаційно-туристичної сфери має координуватися регіональною економічною політикою, яка визначає господарську спеціалізацію регіонів, забезпечує країні вихід на світові ринки послуг, сприяє формуванню корпоративного сектору економіки, регулює зовнішні потоки відпочивальників та інше.

Інші дослідники вважають, що стратегія — «це сукупність цілей в їх взаємному ієрархічному і хронологічному підпорядкуванні та засобів, за допомогою яких цілі можна досягти при здійсненні тих чи інших дій» [6, с. 7]. До основних ознак і характеристик стратегії належить управлінський процес, спрямований на підтримку відповідності поставлених цілей існуючим можливостям їх досягнення.

Стратегію можна подати як форму довготривалих орієнтирів, які спрямовані на вироблення заданих параметрів механізму організації соціального розвитку регіону [11, с. 7]. Тобто територіальна стратегія — це форма подання довготривалих орієнтирів, які спрямовані на створення і впровадження організаційно-економічного механізму, параметри якого дозволяють вирішити поставлені завдання.

У стратегіях соціально-економічного зростання регіону може бути закладена головна мета розвитку територіальної суспільної системи, який складає об'єкт дослідження. Така стратегія має бути відображенням бажаного результату. Показниками результативності можуть бути індикатори, які засвідчують стабільне зростання соціально орієнтованої економіки [14, с. 71]. Наведене

трактування стратегії розвитку територіальної суспільної системи орієнтує на проведення заходів щодо реалізації індикативного планування.

Використання індикативного планування в якості практичного інструменту перспективного планування територіального розвитку досить проблематичне. Воно носить форму рекомендаційного плану, який являє собою більш загальні орієнтири, ніж певні планові завдання.

Рівень теоретичної розробленості індикативного планування не дозволяє обґрунтовувати практично значимі рекомендації. Російський економіст О. М. Швецов свідчить, що переважають розмиті, абстрактні політекономічні формули, які розкривають у більшому ступені тільки загальні концептуальні підходи, ніж операційно орієнтовані методики та процедури [22, с. 41].

Більш широке трактування стратегії економічного розвитку надає М. П. Бутко: «це економічна політика, спрямована на досягнення економічного зростання в довготривалому періоді. Вона охоплює формування цілей, а також засоби, механізми та ресурси, необхідні для її досягнення» [4, с. 359]. Стратегію можна розглядати як комплекс майбутніх заходів, які визначені на основі оптимальних шляхів діяльності, реалізація яких забезпечить досягнення поставленої мети [26, с. 236]. Але такі інтерпретації ототожнюють стратегію із певним видом економічної політики. Стратегію слід розглядати як складову економічної політики, яка несе певні діагностичні та цільовизначальні функції. Розробка практичних заходів та механізмів їх реалізації — це прерогатива при формуванні економічної політики.

Узагальнення теоретичного осмислення суті стратегії дає змогу зробити висновки, що *процес формування та реалізації стратегії територіального розвитку потребує визначення головної мети, потім розробки цілей щодо забезпечення її реалізації*. Для кожної окремої території визначаються напрями діяльності у сфері державного регулювання розвитком рекреаційно-туристичної сфери, формуються варіанти досягнення головної мети та оцінюється їх пріоритетність. Регіональна стратегія розвитку носить довгостроковий характер із чіткою часовою визначеністю. Конкретний період запропонованих рекомендацій залежить від перспективного періоду проведених прогнозних робіт.

Поняття стратегії поєднують із тактикою, а в стратегіях соціально-економічного розвитку виокремлюють стратегічні та тактичні цілі. Відмінність стратегії та тактики полягає у тому, що під тактикою слід розуміти короткострокові й адаптивні дії для досягнення довгострокових стратегічних цілей [6, с. 12]. Тактика еколого-економічного розвитку рекреаційно-туристичної діяльності — це сукупність короткострокових і адаптивних засобів впливу на хід процесів природокористування

для поетапної реалізації стратегії. Вона є гнучкою формою реалізації стратегії і здійснюється в рамках обґрунтованих стратегічних цілей.

Л. В. Страшинська виокремлює існування «старого» та «нового» підходів до визначення терміна «стратегія». Старий підхід, на думку автора, базується на концепції стратегічного планування. Його характерною рисою є визначення стратегії як плану, а процес її формування складається із процедур довгострокового планування. «Новий» підхід тлумачить стратегію як певний метод розподілу ресурсів між поточними видами діяльності, що спрямовані на досягнення поставленої мети. Стратегія є не стільки результатом планування, скільки наслідком усвідомлення стратегічних рішень у процесі поточної діяльності [17].

Формування стратегії пов'язано з невизначеністю майбутніх впливів на реалізацію намічених планів ринкового середовища. Це означає, що на відміну від плану як жорсткого переліку обов'язкових до виконання дій стратегія розглядається як логіка поведінки, яка може модифікуватися в залежності від зміни умов розвитку.

Можливо подати *стратегію еколого-економічного розвитку рекреаційно-туристичних систем як обґрунтування стратегічної мети розвитку природокористування та похідних від неї цілей, спрямованих на створення програмних дій, визначення їх пріоритетності та окреслення часових рамок реалізації в залежності від внутрішніх і зовнішніх умов*. Реалізація цієї стратегії сприяє розвитку рекреаційно-туристичних систем.

Основним методом реалізації стратегії еколого-економічного розвитку є цільові програми. Під державною цільовою програмою розуміється комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання конкретних проблем розвитку країни, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних утворень.

Реалізація стратегії потребує розмежування стратегічних та тактичних цілей. Стратегічні цілі визначають головні орієнтири розвитку, а тактичні пов'язують поточні дії з довгостроковими результатами та визначають швидкість їх одержання. У стратегії розвитку тактичні цілі набувають форми завдань (заходів), що надає можливість встановити зв'язок між потребами населення та потенціалом природного середовища. Короткострокові цілі переважно орієнтовані на раціональне використання природно-рекреаційних ресурсів регіонів.

Розробка територіальних стратегій розвитку окремих складових рекреаційно-туристичної сфери має ґрунтуватися на загальній економічній концепції розвитку рекреаційно-туристичної сфери. Концепція економічного розвитку містить основні напрями вдосконалення якості послуг, встановлює перелік практичних заходів, які необхідні для вирішення поставлених завдань, вклю-

чає форми, способи й умови реалізації, передбачає моделювання варіантів підвищення якості обслуговування та прогнозування рівня розвитку рекреаційно-туристичної сфери [20, с. 32].

Суттєва відмінність між окремими адміністративними територіями зумовлена різними рівнями забезпеченості природно-рекреаційними ресурсами, потребами приїжджих відпочивальників. Це породжує необхідність формування різних стратегій рекреаційно-туристичного природокористування в межах одного регіону. Існування різних стратегій еколого-економічного розвитку в певному регіоні має базуватися на загальній соціально-економічній стратегії розвитку території, в якій визначається місце рекреаційно-туристичного природокористування. Наявність різноманіття природно-рекреаційних ресурсів, різний рівень урбанізації території, нерівномірність розміщення та освоєння природно-рекреаційного потенціалу, використання стратегічних та тактичних цілей обумовлює використання багаторівневої схеми формування стратегій природокористування.

Можливо існування трьох загальних стратегій розвитку рекреаційно-туристичної сфери у регіоні [12, с. 39–41; 21, с. 291–293]. Це стратегії спеціалізації господарства регіону на обслуговуванні відпочивальників, пріоритетності розвитку рекреаційно-туристичної сфери та орієнтації на задоволення внутрішнього попиту на оздоровчі послуги.

Реалізація першої стратегії розвитку передбачається у регіонах з унікальними рекреаційно-туристичними ресурсами та умовами. При цьому формується внутрішній та зовнішній попит на послуги підприємств сфери відпочинку. Попит на послуги рекреаційно-туристичної сфери визначається господарською спеціалізацією регіону, а розвиток інших суміжних, допоміжних і обслуговуючих ланок регіонального господарства підпорядкований потребам профільної галузі економіки.

У разі, коли на території регіону знаходиться значний за обсягами природно-рекреаційний потенціал, якого достатньо для задоволення оздоровчих потреб місцевого населення, а також для обслуговування потоків зовнішніх відпочивальників, доцільно використати стратегію пріоритетності розвитку рекреаційно-туристичної сфери.

Вважається доцільним використовувати таку стратегію розвитку для регіонів, що мають одну із двох характерних рис. Перша: поряд із природно-рекреаційними ресурсами є інші природні ресурси, економічна цінність яких співвідносна із цінністю оздоровчих можливостей території. За таких умов виникає необхідність у формуванні методики оцінки окремих територій з точки зору найбільш оптимального використання у національному господарстві. Для ефективного вирішення такої наукової проблеми рекомендовано проводити функціональне зонування території. А

саме: виокремлення зон переважно для міського будівництва та розміщення промисловості; розвитку сільського господарства; рекреаційно-туристичного використання; територій з особливим режимом збереження природного середовища [12, с. 41]. Друга характерна риса стосується вигідного транспортно-географічного розташування території [21, с. 293]. Вигідне транспортно-географічне розташування означає територіальну близькість до центрів формування рекреаційно-туристичних потреб чи до транспортних коридорів, які є потенційними джерелами потоків зовнішніх відпочивальників. При цьому регіон має незначний природно-рекреаційний потенціал, у структурі якого значна частка природно-рекреаційних ресурсів.

Стратегічну орієнтацію на задоволення внутрішнього попиту щодо оздоровчих послуг слід використовувати у тому випадку, коли у регіоні немає унікальних та особливо цінних природно-рекреаційних ресурсів або їх частка незначна. Диверсифікований розвиток рекреаційно-туристичної сфери відбувається під впливом підвищеного внутрішнього попиту на оздоровчі послуги. Характерною рисою економіки такого регіону є пріоритетний комплексний розвиток інших галузей національного господарства, що побічно впливають на функціонування рекреаційно-туристичної сфери.

Загальна стратегія територіального розвитку рекреаційно-туристичної сфери має бути орієнтована на використання цінних оздоровчих властивостей території. Але нині розвиток ринків оздоровчих послуг, за умов нестабільності економіки, характеризується переважанням пропозиції над попитом. Отже, при формуванні загальної стратегії територіального розвитку рекреаційно-туристичної сфери слід враховувати існуючі потреби на ті оздоровчі послуги, що можуть бути запропоновані в регіоні.

На другому рівні формування розвитку рекреаційно-туристичної сфери враховуються основні чинники, що визначають особливості її функціонування. Різноманіття стратегій розвитку на цьому рівні обумовлено внутрішньорегіональною локалізацією оздоровчої діяльності. Використання системного підходу до формування стратегії розвитку на цьому рівні означає виокремлення пріоритетів природокористування [21, с. 292]. Залежно від таких пріоритетів можливі 9 різних стратегій еколого-економічного розвитку: інтенсифікації комплексного використання природно-рекреаційного потенціалу та збалансування рекреаційно-туристичних потоків, підтримки комплексного використання природно-рекреаційного потенціалу і стабілізації рекреаційно-туристичних потоків, збалансування комплексного використання природно-рекреаційного потенціалу та інтенсифікації рекреаційно-туристичних потоків, підтримки створення ефективних форм

рекреаційно-туристичного природокористування та збалансування рекреаційно-туристичних потоків, збалансування використання природно-рекреаційного потенціалу та підтримки рекреаційно-туристичних потоків, підтримки створення ефективних форм рекреаційно-туристичного природокористування та стабілізації рекреаційно-туристичних потоків, поживлення використання природно-рекреаційного потенціалу та збалансування рекреаційно-туристичних потоків, інтенсифікації використання природно-рекреаційного потенціалу та підтримки рекреаційно-туристичних потоків, поживлення використання природно-рекреаційного потенціалу та підтримки рекреаційно-туристичних потоків. Запропоновані стратегії різняться послідовністю реалізації стратегічних цілей [16, с. 30].

Головною метою стратегії еколого-економічного розвитку рекреаційно-туристичної системи є досягнення оптимальної структури рекреаційно-туристичної системи, що відповідає збалансованим природним та економічним умовам створення на цій основі передумов для забезпечення потреб населення у відпочинку та оздоровленні, залучення об'єктів природного середовища у рекреаційно-туристичну сферу, підвищення ефективності використання природно-рекреаційних ресурсів, збільшення потоків зовнішніх відпочивальників.

На третьому рівні формування територіальної стратегії рекреаційно-туристичного природокористування Л. М. Черчик рекомендує розробляти маркетингові стратегії розвитку для конкретних рекреаційно-туристичних територій [21, с. 295]. Такі стратегії містять сукупність вихідних положень, логіку подальшої діяльності, пріоритети господарювання, очікувані результати. На основі цього формуються конкретні практичні заходи для реалізації поставлених цілей, а для суб'єктів господарської діяльності пропонуються правила поведінки на ринку.

М. Борушак також вважає, що інструментом вирішення проблем розвитку рекреаційно-туристичної сфери є маркетинг. Під маркетингом автор розуміє «систему багатобічної залежності та зв'язків між підприємствами та ринком» [3, с. 127]. Використання маркетингу орієнтує підприємства на проведення маркетингових досліджень, організацію рекламної кампанії, формування асортиментної політики, розробку маркетингово-інформаційних систем, проведення заходів щодо підвищення якості послуг, створення об'єднань підприємств.

Але маркетингові стратегії розвитку не враховують територіальний аспект рекреаційно-туристичної діяльності, який пов'язаний з регіональними особливостями попиту на оздоровчі послуги та потоки зовнішніх відпочивальників. Вважаємо, що третій рівень формування територіальної стра-

тегії розвитку рекреаційно-туристичних систем має містити рекомендації щодо подальшого розвитку територій, які входять до зон рекреаційно-туристичних центрів. Такі рекомендації доцільно окреслити переліком короткострокових цілей, в основу яких покладений індекс забезпеченості території місцями для організації відпочинку та часові рамки реалізації намічених цілей.

Висновки. Формування стратегії еколого-економічного розвитку рекреаційно-туристичних систем має базуватися на методології сценарного прогнозування, яка враховує перспективну кількість населення та тенденції розвитку сфери рекреаційно-туристичних послуг. Структурно-логічна схема сценарного прогнозування складається із двох етапів: пошуково-прогнозного та прогнозно-нормативного. На першому етапі визначається перспективна потреба населення в територіях для організації відпочинку, на другому — з'ясовуються можливості впливу на розвиток еколого-економічних процесів.

Визначення стратегічних орієнтирів еколого-економічного розвитку рекреаційно-туристичних систем потребує розробки рекомендацій для кожної групи адміністративних районів. Групування адміністративних районів можливе на основі потреб населення в територіях для організації відпочинку та можливостей природного середовища.

Стратегією еколого-економічного розвитку рекреаційно-туристичних систем можна вважати обґрунтування стратегічної мети розвитку природокористування та похідних від неї цілей, спрямованих на створення програмних дій, визначення їх пріоритетності та окреслення часових рамок реалізації в залежності від внутрішніх та зовнішніх умов. Стратегія розвитку регіону має бути спрямована на удосконалення певного виду економічної політики розвитку регіонів країни та реалізується за допомогою декількох програм територіального розвитку.

Структурно-логічна схема формування стратегії еколого-економічного розвитку передбачає виокремлення трьох рівнів. На першому рівні визначається місце рекреаційно-туристичної сфери в економіці регіону. На другому рівні проводиться ранжирування стратегічних цілей за типами адміністративних районів. Третій рівень містить тактичні цілі щодо послідовності залучення природно-рекреаційних комплексів до використання.

Література

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія / О. О. Бейдик. — К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. — 395 с.
2. Богославець О. Г. Стратегія розвитку рекреаційного комплексу України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец.

08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / О. Г. Богославець. — Київ, 2014. — 20 с.

3. Борушак М. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів : монографія [Текст] / Мирослав Борушак. — Львів : ІРД НАН України, 2006. — 288 с.

4. Бутко М. П. Регіональні особливості економічних трансформацій в перехідній економіці / М. П. Бутко. — К. : Знання України, 2005. — 476 с.

5. Герасимчук З. В. Стратегії сталого розвитку країн з перехідною економікою / З. В. Герасимчук // Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації : монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. Д. С. Лук'яненка. — К. : КНЕУ, 2001. — 538 с.

6. Гнедіна К. В. Економічна сутність поняття «стратегія» / К. В. Гнедіна // Формування ринкових відносин в Україні. — 2012. — № 6 (133). — С. 233–236.

7. Гулич О. І. Методика формування стратегії сталого соціально-економічного розвитку курортно-рекреаційних територій і туристичних центрів / О. І. Гулич, Л. С. Гринів, Н. М. Герасимчук ; НАН України, Інститут регіональних досліджень. — Львів, 2007. — 52 с.

8. Економічний енциклопедичний словник : у 2 т. / [С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Усенко, С. І. Юрій] ; Степан Васильович Мочерний (ред.) — Л. : Світ, 2005. — Т. 1 : А-Н. — 616 с.

9. Матусяк С. В. Формування стратегії та механізмів реалізації соціального розвитку регіонів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політики» / С. В. Матусяк. — Львів, 2010. — 24 с.

10. Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку, затверджені Наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України № 224 від 29.07.2002 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uazakon.com/document/spart09/inx09341.htm>.

11. Нудельман М. С. Социально-экономические проблемы рекреационного природопользования / М. С. Нудельман. — К. : Наук. думка, 1987. — 132 с.

12. Павлов В. І. Підприємництво в локальному рекреаційному комплексі: стратегія розвитку (за матеріалами Шацького району Волинської області) : монографія / В. І. Павлов, Л. М. Черчик, В. А. Голян. — Луцьк : Надстир'я, 2000. — 156 с. (13)

13. Папп В. В. Основні підходи до формування стратегічних напрямів розвитку регіональних суспільних систем / В. В. Папп // Економіка і регіон. — 2006. — № 4 (11). — С. 70–73.

14. Сімонова В. С. Еволюція категорій «стратегія» та «стратегічне управління» / В. С. Сімонова // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — № 5 (59). — С. 117–119.

15. Спориш О. А. Стратегія розвитку підприємств туристично-рекреаційного бізнесу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О. А. Спориш. — Полтава, 2008. — 18 с.

16. Стеченко Д. М. Алгоритм визначення стратегічних цілей розвитку регіональної рекреаційно-туристичної системи / Д. М. Стеченко, І. В. Безуглий // Регіональна економіка. — 2010. — № 1. — С. 24–31.

17. Страшинська Л. В. Стратегія розвитку продовольчого ринку в Україні : монографія / під ред. чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. — К. : Профі, 2008. — 523 с.

18. Указ Президента України «Про основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року» № 973/99 від 10.08.1999 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://tourlib.net/zakon/tourism2010.htm>.

19. Хоменко Я. В. Стратегія сталого економічного зростання регіонів України : монографія / Я. В. Хоменко. — Донецьк : ТОВ «ДРУК-ІНФО», 2008. — 389 с.

20. Цьохла С. Ю. Стратегія економічного розвитку курортно-рекреаційної сфери : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / С. Ю. Цьохла. — Донецьк, 2009. — 48 с.

21. Черчик Л. М. Формування ринкових відносин у рекреаційному природокористуванні : монографія / Л. М. Черчик. — Луцьк : ЛДТУ, 2006. — 352 с.

22. Швецов А. М. Систематизация инструментов перспективного планирования территориального развития: настоятельная необходимость и конкретные предложения / А. М. Швецов // Российский экономический журнал. — 2009. — № 5. — С. 12–47.